

Henkilökohtaisten merkitysten kyselyn (PMQ-D) rakentaminen

Valjakka Risto

Johdanto

Henkilökohtaisten merkitysorganisaatioiden määrällinen tutkimus on vielä lapsenkengissään, vaikka teorian kehittämistä on lähes 25 vuotta. Tieteellinen tutkimus on ollut enimmäkseen laadullista, koska menetelmät yksilön merkitysorganisaation määrittämiseksi ovat olleet monimutkaisia ja työläitä. Tilanteen korjaamiseksi Italiassa on kehitetty lomakekyselyä, jonka perusteella yksilön merkitysorganisaatio voitaisiin määrittää. Vastaava työ käynnistettiin vuoden 2006 keväällä Suomessa. Alkuperäistä PMQ-kyselyä laajennettiin ja sen mittausominaisuuksia pyrittiin parantamaan muuttamalla pisteytys dikotomiseksi ja lisäämällä väittämien määrää. Uusi versio nimettiin PMQ-D:ksi. Kysely hiottiin neljäkymmenen vastaajan pilottitutkimuksessa muotoon, jonka avulla oli mahdollista määrittää merkitysorganisaatio 88%:lle vastaajista. Ennen kyselyn antamista arvioitiin 14 vastaajan merkitysorganisaatio, ja kyselytuloksen yhteneväisyys näiden arvioiden kanssa oli 87%. Vaikka kyselyn asteikkojen erottelukyvyyssä on vielä puutteita, pilottitutkimuksen tulokset rohkaisevat jatkamaan kyselyn kehittelyä.

Vittorio Guidanon ja Giovanni Liottin (1983) kognitiivis-konstruktiiivinen persoonallisuusteoria palautti ei-tietoisien ja irrationaalisen tiedonkäsittelyn (tacit knowledge) kognitiiviseen psykologiaan. Guidanon (1987; 1991) eteenpäin kehittämän ”postrationalistisen” teorian mukaan yksilön tapa havainnoida ja tulkita maailmaa perustuu varhaislapsuuden kiintymyssuhteissa syntyneeseen tapaan pitää yllä jatkuvuuden ja pysyvyyden tunnettaan. Merkitykset koetulle

syntyvät välittömän kokemuksen ja sille annetun tulkinnan vuorovaikutuksessa.

Guidanon mukaan eri merkitysorganisaatioita on korkeintaan yhdeksän, ja hän eritteli niistä neljä: depressiivisen, paniikkihäiriöisen, syömishäiriöisen ja pakko-oireisen organisaation (Guidano, 1991). Nämä perustuivat Liottin kanssa luotuihin psyykkisten häiriöiden taustalla olevien persoonallisuusrakenteiden kuvauksiin (Guidano & Liotti, 1983), joten teorian juuret ovat psykopatologiassa. Guidano kuitenkin oletti myös normaaliväestön jäsentävän maailmaa näiden merkitysorganisaatioiden kautta.

Tieteellisesti merkitysorganisaatioita on tutkittu lähinnä laadullisesti, ja järjestelmälliset tutkimusmenetelmät yksilön organisaation määrittämiseksi ovat olleet monimutkaisia. Näistä merkittävimpiä ovat puolistrukturoidut haastattelut (esim. Alho ym, 2003; Picardi, 2003b) ja tekstianalyysit (Pärssinen & Rantanen, 2005). Hieman ennen Guidanon kuolemaa Italiassa käynnistettiin kyselylomakeprojekti hänen valvonnassaan. Projektin tarkoituksena on kehittää väline, jonka avulla yksilön merkitysorganisaation voisi määrittää haastattelua tai tekstianalyysia vähemmän aikaa vievästi ja työläästi (Picardi, 2003a).

Suomessa ensimmäinen kokeilu tällä PMQ-kyselyllä ei ollut kovin rohkaiseva (Pärssinen & Rantanen, 2005), ja on esitetty epäilyksiä, voiko merkitysorganisaatiota yleensä ottaen määrittellä kyselylomakkeen avulla (Toskala, 2006). Tämän tyyppinen väline kuitenkin helpottaisi merkittävästi henkilökohtaisten merkitysorganisaatioiden määrällistä tutkimusta, ja kognitiivis-konstruktivistista viitekehystä työssään käyttävät saisivat siitä helposti ja nopeasti pisteytettävän ja tulkittavan työvälineen.

Kognitiivis-konstruktivinen persoonallisuusteoria on niin monisäikeinen ja laaja, että sitä tuskin voidaan käsitteellistää yhdellä tutkimusvälineellä mitattavaan muotoon. Eryityisesti Guidanon (1991) kuvaamat minäjärjestelmän prosessiulottuvuudet (joustavuus, abstraktiivisuus ja kyky integroida minän eri puolet) ovat todella vaikeasti käsitteellistettävissä mitattavaan muotoon, oli tutkimus laadullista tai määrällistä. Toskalan (1996) mukaan tämän tyyppisten piirteiden tutkimusotteen tulisi terapiatutkimuksessa olla laadullisen ja määrällisen rajapinnalla. Hän esittää, että tämä voitaisiin saavuttaa luomalla väittämien pohjalle rakennettuja skeemakuvauksia, ja rakentamalla prosessimalli kuvaamaan tulosten eroa terapian alku- ja loppumittauksessa.

Oman näkemykseni mukaan merkitysorganisaatioita itsessään ei voida tutkia sen enempää määrällisesti kuin laadullisestikaan. Sen sijaan tutkimuksen kohteena voi olla merkitysorganisaatioiden semanttiset edustumat, eli ne yksilön itselleen ja ympäristölleen antamista merkityksistä, uskomuksista ja toimintatavoista, jotka ovat tietoisuuden tasolla ja voidaan esittää

kielellisessä muodossa. Laadullinen tutkimusote lienee paras tutkittaessa organisaation ”sisäisiä” asioita kuten yksilön merkitysorganisaation osatekijöiden välistä dynamiikkaa. Määrällinen tutkimus taas on nähdäkseni paikallaan tutkittaessa yksilön merkitysorganisaation yhteyttä ”ulkoisiin” tekijöihin kuten psykoterapian onnistumiseen, aikuisiän ihmissuhteiden muodostumiseen tai sosiaalisen tiedonkäsittelyn vääristymiin. Toivon, että tämä artikkeli osaltaan avaisi laajempaa keskustelua merkitysorganisaatioiden tutkimuksesta.

1. Merkitysorganisaatioiden taustateoria

Merkitysorganisaatioiden teorian mukaan minäjärjestelmä koostuu kolmesta toisiinsa vuorovaikutuksessa olevasta tasosta. Minäkuva (”Me”) ja minäkäsitys (”I”) muodostavat järjestelmän tietoisien, ydinminää suojaavan tason. Tämän tason vuorovaikutus sanattoman, elämyksellisen ydinminän kanssa synnyttää ja pitää yllä asenteita itseä kohtaan, ja vuorovaikutus ympäristön tapahtumia ennakoivien todellisuusedustumien kanssa synnyttää ja pitää yllä asenteita ympäristöä kohtaan (Guidano, 1991).

Asenteet itseä ja ympäristöä kohtaan ohjaavat kaiken tiedon valikointia ja tulkintaa, joten kognitiivisissa prosesseissa on aina mukana tunnesävyjä, mielen dynamiikassa keskeistä on pyrkimys sisäisen yhdenmukaisuuden säilyttämiseen ja itseä sekä ympäristöä koskeva uskomusjärjestelmä toimii pääosin automaattisesti, tietoisuuden ulkopuolella (Guidano, 1987).

Guidanon (1991) mukaan kaikki minää koskeva tieto syntyy vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Minän perusrakenteet syntyvät kahden ensimmäisen ikävuoden aikana, kun lapsi oppii vanhempiaan peilinä käyttäen erottamaan itsensä toisista ihmisistä ja ympäristöstä. Keskeiset välineet tähän ovat hoitajasuhteen avulla luodut edustumat kiintymyksestä ja autonomiasta. Nämä edustumat perustuvat siihen, vastataanko lapsen kiukkuun sensitiivisesti ja loogisesti, ja voiko lapsi tutkia ympäristöään turvallisuuden tunteensa säilyttäen.

Näin syntyneet varhaiset, esikielelliset minäskemat ovat enimmäkseen kehollisia ja emotionaalisia. Ne ohjaavat myöhempien skeemojen syntyä, ja muovaavat henkilökohtaisen merkitysorganisaation pohjan. Merkitysorganisaatio on yläkäsite, joka kuvaa prosessia, jossa yksilö antaa merkityksiä, organisoii ja vahvistaa ympäristöstä ja itsestä saatavaa tietoa ja sen tulkintaa (Guidano, 1991). Vaikka yksilön toiminta voi olla useammalle merkitysorganisaatiolle tyypillistä, pohjimmiltaan minäjärjestelmää hallitsee vain yksi merkitysorganisaatio, koska pyrkimyksessä on itsen kokeminen yhdenmukaisena ja jatkuvana (Guidano, 1987).

Guidanon mukaan yleisimmät merkitysorganisaatiot ovat depressiivinen, paniikkihäiriöinen, syömishäiriöinen ja pakko-oireinen. Hän oletti mahdollisten organisaatioiden määrän olevan rajallinen, kuudesta yhdeksään (Guidano, 1991).

Depressiivisessä organisaatiossa keskeistä on avuttomuuden ja raivon vaihtelu sekä herkkyyks hylkäämisille, paniikkihäiriöisessä läheisyyden kaipuun ja rajoittamisen kammon välinen ristiriita sekä hallinnan menettämisen pelko, syömishäiriöisessä identiteetin hajanainen rakentuminen ja siten riippuvuus muiden hyväksynnästä, ja pakko-oireisessa äärimmäisen varmuuden ja äärimmäisen epävarmuuden vaihtelu sekä virheiden pelko (Guidano 1987;1991). Koska oletan, että näiden neljän organisaation tarkempi sisältö on tämän lehden lukijoille tuttu, en käytä niihin tämän enempää tilaa.

2. Voiko merkitysorganisaatiota mitata kyselylomakkeella?

Kyselylomakkeita on käytetty psyykkisten ominaisuuksien arvioimisessa lähes sadan vuoden ajan. Ensimmäinen oirekysely lienee Personal Data Sheet, jonka Robert Woodworth kehitti ensimmäisen maailmansodan aikaan. Woodworth keksi laittaa ”ihmiset haastattelemaan itseään” (Woodworth 1918, viit. Holi, 2003), koska psykiatreista oli pulaa. Ajatus kyselylomakkeesta itsehaastatteluna pätee myös 16PF:n ja PRF:n kaltaisiin standardoituihin persoonallisuusasteikkoihin, joissa vastaajaa pyydetään arvioimaan sopiiko tietty väittämä hänen ajatuksiinsa tai toimintaansa. Lomakekysely kuitenkin eroaa haastattelusta, standardoidusta asiantuntija-arviosta (esim. Hamiltonin depressio- ja paniikkiasteikot) ja projektiivisista testeistä muutamalla olennaisella tavalla.

Kyselylomakkeen edut ovat joustavuus, nopeus, hinta ja tutkijavaikutuksen poistaminen. Kerättävä tieto on numeromuodossa, mikä on edullista vastaajien vertailtavuuden ja tutkimuskäytön kannalta. Lisäksi lomakkeen pisteytys on yleensä riittävän yksinkertaista sujuakseen ilman lisäkoulutusta. Toisaalta kyselymenetelmä vaatii vastaajalta kykyä itsensä realistiseen arvioimiseen, on erityisen herkkä liioittelulle tai vähättelylle kun vastaaja kokee niistä olevan itselleen etua, ja kerää tietoa vain persoonallisuuden pintarakenteesta. Niitamon (1997) mukaan kyselylomakkeella saadaan kuva vastaajan sellaisesta tietoisesta minäkuvasta, jonka tämä on valmis esittämään itsestään arvioijalle.

Edellä kuvattu pätee kyselylomakkeisiin, joissa käytetään ”suljettuja” kysymyksiä ja joissa on valmiit vastausvaihtoehdot (tyypillisesti kyllä tai ei). Avointen kysymysten lomakkeet ovat lähempänä haastattelua mittausominaisuuksiltaan: niillä saatava tieto on vivahteikkaampaa ja niistä

voidaan tyypillisesti saada syvempää tietoa yksilön persoonallisuusrakenteesta, mutta tutkijan vaikutus vastausten pisteilyyn on heikommin vakioitu ja vastaajien vertailtavuus alhaisempi. Avointen kysymysten lomakkeita ovat esimerkiksi lauseentäydennykset ja merkitysorganisaatioiden tapauksessa Pärssisen ja Rantasen (2005) käyttämä viisikysymyksinen itsearviointi.

Vittorio Guidano osallistui alkuperäisen PMQ-kyselyn laatimiseen (Picardi, 2006), mutta suhtautui siihen varauksellisesti. Hän näki merkitysorganisaation määrittelyn sekventiaalisena prosessina, eli ”jos näin, niin näin” (Toskala, 2006), ja piti kyselylomaketta liian mekaanisena instrumenttina tähän. Yritys laatia kyselylomake, joka mittaa henkilökohtaista merkitysorganisaatiota, todennäköisesti olisikin tuomittu epäonnistumaan. Edellä kuvatussa minäjärjestelmästä kyselyllä tavoitettavissa ovat minäkäsityksen (”I”) suhde ydinminään ja todellisuusedustumiin, eli asenteet ympäristöä ja itseä kohtaan. Sen sijaan minäkuvan (”Me”) suhde ydinminään ja todellisuusedustumiin tuskin ovat kyselyllä tutkittavissa, saati sitten ydinminä tai ydinuskomukset.

On siis suosiolla tyydyttävä kehrittelemään kyselyä, joka pyrkii mittaamaan luonteenpiirteitä ja uskomuksia, jotka ovat tyypillisiä tietyn organisaation mukaan maailmaa jäsentäville - eli vain heijastelevat syvempää rakennetta.

Jos tällaisia piirteitä ja uskomuksia ei voitaisi määritellä, tämä sekä asettaisi teorian rakenteen kyseenalaiseen valoon, että tekisi tekstianalyysien käyttökelpoisuuden yhtä kyseenalaiseksi kuin standardoidun kyselyn. Henkilökohtaisten merkitysten kyselyn kehittäminen lähtee oletuksesta, että tällaisia luonteenpiirteitä ja uskomuksia on löydettävissä. Tämä artikkeli pyrkii vastaamaan siihen, ovatko ne kyselyllä mitattavissa.

Tässä artikkelissa ja kyselyssä, jota se kuvaa, käytetään merkitysorganisaatioskaaloista Guidanon alkuperäisten nimitysten sijaan Toskalan käyttämiä. Jälkimmäisten pohjalta kyselypalautteen antaminen asiakkaille on miellyttävämpää vähemmän patologiakeskeisyyden vuoksi. Nimityksissä viehättää myös se, että ne korostavat alkuperäistä ongelmaa varhaisessa vuorovaikutuksessa.

Guidano

Depressiivinen organisaatio
Foobinen organisaatio
Syömishäiriöinen organisaatio
Obsessiivis-kompulsiivinen organisaatio

Toskala

◇ Vailejäämisen ja pettymyksen organisaatio
◇ Turvallisuuden ja turvattomuuden organisaatio
◇ Yksilöitymisen ja itsetunnon organisaatio
◇ Hallinnan ja kontrollin organisaatio

3. Kyselylomakkeelta vaadittavat ominaisuudet

Ollakseen käyttökelpoinen, on kyselyn oltava reliaabeli ja validi. Reliabiliteetin puute aiheuttaa kyselyyn satunnaisuudesta johtuvaa virhetulosta, ja validiteetin puute järjestelmällistä virhetulosta (Del Boca & Noll, 2000). Korkea reliabiliteetti ei takaa validiteettia, mutta validiteettia on mahdotonta arvioida jos kyselytuloksessa on paljon satunnaisvirhettä. Kun kyselyjä tehdään, niiden skaaloista on siis tehtävä reliaabeleja ennen validiteetin hiomista. Tässä artikkelissa kuvataan ensisijaisesti satunnaisvirheen minimoimista henkilökohtaisten merkitysten kyselyä rakennettaessa.

3.1. Reliabiliteetti

Reliabiliteetti kuvaa sitä, missä määrin kyselyn asteikkojen väittämät mittaavat samaa asiaa ja yksilön kyselytulos pysyy samankaltaisena eri täyttökerroilla. Luotettavuutta on olemassa kolmenlaista: sisäinen, toisto- ja arvioijien välinen reliabiliteetti. Sisäinen reliabiliteetti kuvaa sitä, kuinka yhtenäisiä mitta-asteikon kysymykset ovat toistensa kanssa. Sen käytetyimmät mittarit ovat Cronbachin alfa (Cronbach, 1951) ja sitä karkeampi split-half (Kuder & Richardson, 1937). Cronbachin alfa on kehitetty dikotomisten muuttujien muodostamien asteikkojen reliabiliteettikerroin KR-20:sta, ja laskennallisesti KR-20:ä voidaankin pitää Cronbachin alfan erikoistapauksena. Optimaalisena reliabiliteettina pidetään .70 ja .90 välille sijoittuvia arvoja.

Toistoreliabiliteetti kuvaa asteikon vakautta ajasta riippumatta. Jos asteikon mittaamassa ominaisuudessa ei ole tapahtunut muutosta, ei sitä pitäisi olla tapahtunut asteikon arvossakaan. Tällaista arviointia ei henkilökohtaisten merkitysten kyselystä pitkän täyttöajan vuoksi ole suunnitelmassa tehdä. Arvioijien välinen reliabiliteetti kuvaa sitä, onko asteikon tulos arvioijasta riippumaton. Sen käytetyimmät mittarit ovat Kappa-kerroin ja yksinkertainen ristiintaulukointi. Koska henkilökohtaisten merkitysten kyselyn pisteytys ei riipu arvioijan tulkinnasta, sen arvioijien välinen reliabiliteetti on sataprosenttinen.

3.2. Validiteetti

Standard for Educational and Psychological Testing (1985) mukaan ”validiteetilla tarkoitetaan niiden päätelmien sopivuutta, mielekkyyttä ja käyttökelpoisuutta, joita mittaustuloksista tehdään” (Nummenmaa et al., 1997, s.203). Mitä paremmin testi siis mittaa sitä, mitä sen on tarkoitus mitata,

ja mitä selkeämpiä päätelmiä sen tuloksista voidaan tehdä, sitä validimpi se on.

Validiteetin kolme alalajia ovat sisältö-, rakenne-, ja kriteerivaliditeetti. Sisältövaliditeetti kuvaa sitä, miten hyvin testiin valitut kysymykset edustavat sillä mitattavaa ominaisuutta. Rakennevaliditeetti kuvaa sekä mittarin käsitteellisiä yhteyksiä teoriaan, että käsitteiden välistä hierarkiaa ja painoarvojen eroja.

Kriteerivaliditeetti kuvaa mittarista saatavien arvojen kykyä kertoa tutkittavasta ominaisuudesta, ja se on alalajeista ainoa numeerisesti mitattava. Sitä arvioidaan erikseen ennuste- ja rinnakkaisvaliditeettien suhteen. Näistä ensimmäinen kertoo mittarin kyvystä ennustaa jotain mitattavasta ominaisuudesta johtuvaa, jälkimmäinen yhteneväisyydestä muihin tapoihin mitata samaa ominaisuutta. Esimerkiksi DEPS-seulan ennustevaliditeettia voitaisiin mitata vertaamalla pistemäärää diagnoosiin depression vaikeusasteesta tai toipumisnopeuteen, ja kriteerivaliditeettia vertaamalla pistemäärää Beckin depressioindeksiin. Tämän kyselylomakkeen merkitysorganisaatioskaaloja aiotaan tulevaisuudessa verrata ainakin terapeutin arvioon, asiakkaan arvioon itsestään, aikuisiän kiintymyssuhdetyyppiin, raivoon (state ja trait), ahdistus- ja masennusoireistoon ja Youngin SQ1-lomakkeeseen.

4. Henkilökohtaisten merkitysten kyselyn rakentaminen

4.1. Ennen pilottitutkimusta tehdyt muutokset

Tämän kyselyn pohjana on Angelo Picardin ja Geraldo Manninin (2000) PMQ-kysely, jonka suomensivat Pärssinen & Rantanen (2005) pro gradu-tutkielmaansa. Pärssisen ja Rantasen pro gradu-tutkielmassa kyselyn reliabiliteetit vaihtelivat tyydyttävällä .69-.85 välillä, mutta vain 45%:lla kirjoitettu itseanalyysi ja kyselytulos vastasivat samaa luokitusta. Tutkijoiden mukaan kysely tai sen käänös vaikutti olevan yliherkkä yksilöitymisen organisaatiolle, ja aliherkkä vaillejäämisen organisaatiolle. He kiinnittivät erityisesti huomiota siihen, että vaillejäämisen skaalan kysymykset olivat selvästi spesifimpiä kuin muita organisaatioita mittaavat (Pärssinen, & Rantanen, 2005). Käänöksestä tuskin on kyse, sillä vaillejäämisen organisaatioon luokitui myös Picardin omassa tutkimuksessa vain joka kahdeskymmenes vastaaja. Tämä ei vastaa Antero Toskalan vuosia keräämien itseanalyysitekstien perusteella tehtyjä luokituksia (Toskala, 2006), eikä kliinistä kokemusta (Tiuraniemi, 2001).

Jo kymmenen hengen kokeilun perusteella vaikutti siltä, että väittämiin vastattiin pitkälti kyllä/ei – tyyppisesti. Vastajat, joille oli tyyppillistä antaa lievempiä arvoja (2 tai 4), antoivat niitä lähes kaikkiin väittämiin, ja samoin ääriarvoja (1 tai 5) suosivat antoivat niitä lähes kaikkiin. Näiden vastaajatyypin väliset asteikkopistemäärät eivät olleet vertailukelpoisia, vaan olennaiseksi nousi yksittäisen vastaajan pistemäärien eri asteikoilla väliset suhteet. Likert-asteikon käyttö ei siis tuntunut tuovan esiin piirteen syvyyttä.

Merkittävin kyselyyn tehty muutos oli, että alkuperäiset väittämät muutettiin pisteyttämisen helpottamiseksi 5-portaisesta Likert-asteikosta dikotomisiksi kyllä/ei-kysymyksiksi. Lisäksi käännöksen kieliasua tarkistettiin, ja osaa väittämistä lievennettiin tai voimistettiin vaihtelun kasvattamiseksi.

Picardin väittämät ”Mukavankin asian aloittaminen tuntuu minusta työläältä” (DE) ja ”Minulla ei ole vaikeuksia voittaa toisten ihmisten kiintymystä puolelleni” (FO) poistettiin. Näistä ensimmäinen nähdäkseni mittaa depressio-oiretta eikä siihen liittyviä persoonallisuustekijöitä, ja jälkimmäinen kuvaa kyselyn laatijankin mukaan (Picardi, 2006) enemmän depressiivisyyden, syömishäiriöisyyden ja obsessiivisuuden puutetta, kuin foobisuutta. Kyselyä lihavoitettiin 8-9 lisäväittämällä kutakin organisaatiota kohti reliabiliteetin kasvattamiseksi, ja jotta validointivaiheessa pudotettavien muuttujien suhteen olisi enemmän valinnanvaraa. Uudet kysymykset ovat omaa käsialaani, ja Picardin (2006) palautteen mukaan tarkoitukseen sopivia. Muutokset kyselyyn ovat kuitenkin sen verran suuria, että sovimme tästä kyselystä käytettävän nimeä PMQ-D (dikotominen).

Koska Guidanon (1987) mukaan yksilön pintatasolla voi olla nähtävissä useamman organisaation piirteitä, eikä ainakaan asiakastyössäni ihmisten selitykset kokemuksilleen välttämättä vastaa itse kokemusta, jaoin ensin kyselyn väittämät mielivaltaisesti kahteen ryhmään: perusoletukseen itsestä ja jäsenystapaan/selviytymiskeinoihin. Oletuksena oli, että lyhyt psykoterapia vaikuttaa ensisijaisesti jälkimmäiseen, perusoletuksen säilyessä jokseenkin muuttumattomana. Pilottitutkimuksessa jaottelu osoittautui keinotekoiseksi ja kankeaksi, joten luokittelin kysymykset uudestaan Alhon ja Ruuskan (2003) haastattelujaan varten luomien sisältökategorioiden pohjalta seuraaviin 16 sisältöluokkaan.

PMQ-D – kyselyn väittämien sisältöluokat

<i>Sisältöluokan nimi</i>	<i>Sisältö</i>
V1 menetys	Surutapahtumat, luopuminen, loukkaantuvuus
V2 suojaava etäisyys	Herkkyys hylkäämiselle, ulkopuolisuuden tunne, ajatus että joutuu ponnistelemaan saadakseen rakkautta, sitoutumisen välttäminen, itse pärjäämisen keskeisyys
V3 avuttomuuden kokemukset	Avuttomuuden ja toivottomuuden kokemukset, negatiiviset ennakoinnit
V4 kielteinen minäkäsitys	Arvottomuuden tunne, epäsuotuisat kausaaliattribuutiot
T1 turvahakuisuus	Pelko, turvahakuisuus, huoli terveydestä, haavoittuvuuden tunne
T2 hallinnan tarve	Korostunut tarve tilanteiden ja tunteiden kontrolliin
T3 tarve näyttää vahvalta	Tarve näyttää muiden silmissä rohkealta, vahvalta ja pärjääväältä
T4 vaikeus sietää rajoittamista	Vaikeus sietää rajoittamista
T5 ripustautuvuus	Ripustautuvuus, tunne, ettei pärjää yksin
Y1 hyväksynnän tarve	Halu vastata muiden odotuksiin, hyväksynnän ja miellyttämisen tarve, vaikeus säilyttää oma mielipide
Y2 kritiikin pelko	Herkkyys kritiikille ja heikoksi tai kyvyttömäksi paljastumisen pelko
Y3 eriytymätön minäkokemus	Perfektionismin ja itsepetoksen vuorottelu, suorittaminen tunteiden säätelykeinona ja riittämättömyyden tunteet
H1 vastuukeskeisyys	Vastuullisuus ja oikeudenmukaisuus
H2 varmuuksien etsintä	Varmuuksien etsintä, jahkailu ja päätöksenteon vaikeus virheiden pelossa
H3 järkikeskeisyys	Järkikeskeisyys ja tunteiden uhkaavuus
H4 mustavalko-ajattelu	Oikea ja väärä, ajattelun mustavalkoisuus ja jäykkyys

Kyselyyn luotiin kolme uutta skaalaa. Ensimmäisellä pyritään mittaamaan Liottin (2002) hahmottelemia rajatilan psyykkiseen organisaatioon liittyviä persoonallisuuden piirteitä, toisen narsistisia piirteitä, kolmannen raivoa. Kyselyyn liitettiin myös sosiaalisen suotavuuden asteikko (Reynolds, 1982). Asteikot lisättiin ennustevaliditeetin arvioimista, jatkotutkimusta ja klinisen käytettävyyden parantamista varten.

4.2. Reliabiliteetin perusteella tehdyt muutokset

Pilottitutkimus tehtiin vuoden 2006 maaliskuun ja syyskuun välisenä aikana. Kuten pilottitutkimuksissa usein, ei tässäkään aineistonkeruu vastannut millään tavalla tieteellisen

tutkimuksen satunnaistamiskriteerejä. Neljännes tutkittavista oli asiakkaita, neljännes tuttuja psykologeja, ja loput tutuntutuja tai Säskylän terveyskeskuksessa työskenteleviä. Keski-ikä oli 31,2 vuotta (16-59, SD 8,9) ja sukupuolijakauma 60%/40% naisten hyväksi. Aineistoa kertyi puolen vuoden aikana 40 vastaajan verran. Tarkoituksena oli lyhentää 225-väittämäinen kysely 154-väittämäiseksi, ja luoda 21 lisäväittämää paikkaamaan oletettuja skaalapuutteita validiteettitutkimusta varten.

Ensin kyselystä poistettiin yleisiltä mittausominaisuuksiltaan heikot väittämät. Jos osion vastausten hajonta oli alle 0,25, lähes kaikki olivat vastanneet siihen tietyllä tavalla. Esimerkiksi väittämään ”Juoruilen silloin tällöin” lähes kaikki vastasivat myöntävästi, ja väittämään ”Menestyisin paremmin, jos muut eivät sekaantuisi asioihini” kieltävästi. Tällaisia erottelukyvyltään olemattomia osioita oli seitsemän. Tämän lisäksi osioita, joiden Spearmanin järjestyskorrelaatio Marlowe-Crowen sosiaalisen suotavuuden C-asteikkoon (Reynolds, 1982) ylitti .20 tason löytyi kahdeksan. Yksi näistä oli alkuperäisen PMQ:n väittämä ”Mielestäni on tarpeellista pitää erittäin hyvää huolta kehostaan, jotta se pysyy vahvana ja terveenä”(FO). Jäljelle jäi 210 väittämää.

Yleisheikkojen väittämien poistamisen jälkeen vuorossa oli niiden osioiden rajaaminen, jotka mittaavat nimenomaan tutkittavaa ominaisuutta. Tätä tarkoitusta varten alkuperäisistä PMQ-kysymyksistä muodostettujen neljän asteikon rinnalle koottiin narsismin, epävakauden ja raivon summamuuttujat kuudesta oman arvioni mukaan teoreettisesti olennaisimmasta väittämästä per asteikko. Lopuista 112 väittämästä säilytettiin ne 79, jotka korreloivat johonkin näistä asteikoista yli .20 tasoisesti. Lisäksi epävakauden asteikosta pystyttiin poistamaan kaksi yleistä empatianpuutetta, ja siten enemmän asiasiaalisuutta kuin epävakautta, kuvannutta osiota, ja kaksi raivoasteikkoon eksynyttä arvokysymystä.

Jäljellä olevista 171 kysymyksestä muodostettiin kuusi 24-26 kysymyksen asteikkoa, joille laskettiin reliabiliteetti dikotomisten muuttujien arvioimisessa käytetyllä KR-20 -kertoimella. Tämän jälkeen yksittäiset väittämät ristiinkorreltoitiin kaikkiin näistä asteikoista. Väittämät asetettiin paremmuusjärjestykseen, joka perustui tasavahvasti niiden reliabiliteettiin ja erottelukykyyneen, eli yhteneväisyyteen omaansa, ja vähäiseen korrelaatioon muihin asteikoihin. Lisäksi laskettiin, mitkä väittämät olivat merkittävästi sensitiivisiä vastaajan iälle tai sille, onko hän psykologi. Ikäsensitiivisyys pudotti väittämän asemaa paremmuusjärjestyksessä, ja ”psykologisensitiivisyys” toimi vaa'ankielen asemassa, kun päätettiin kumpi kahdesta väittämästä läpäisee tämän vaiheen osioanalyysistä.

Alkuperäisen PMQ-kyselyn muuttujista pudotettiin väittämät ”Ymmärrän ihmisiä, jotka juovat

helpottaakseen pahaa oloaan” (DE) ja ”Ymmärrän ihmisiä, jotka juovat ennen tilanteita, joissa on itsensä nolaamisen riski” (ED), jotka olivat vahvasti yhteydessä lähinnä toisiinsa.

Merkitysorganisaatioista, epävakaudesta ja narsismista muodostettiin 23 väittämän, raivosta ja sosiaalisesta suotavuudesta 11 väittämän asteikot. Pudotetuista väittämistä paras voitiin kuitenkin säästää validiteetin perusteella tehtävää muokkaamista varten, koska reliabiliteetit olisivat 24-väittämisilläkin asteikoilla olleet yli .70 tasoiset.

4.3. Validiteetin perusteella tehdyt muutokset

Validiteettitarkastelua varten 23-väittäneiden asteikkojen raakapistemäärät muunnettiin staniiniin (standard nine), yhdeksänportaiseen asteikkoon, jonka askelten leveys vastaa puolta keskihajontaa, poislukien ääripäät joiden alue on kapeampi.

Olin ennen kyselyn antamista arvioinut 14 vastaajan kohdalla, mikä merkitysorganisaatio heihin parhaiten sopisi. Kyselytulos vastasi arviotani 77 % tapauksista, ja korrelaatiotarkastelun perusteella muut skaalat olivat vahvasti yhteydessä arvioihini, mutta yksilöitymisen heikosti. Yksilöitymisen organisaatioksi arvioimistani kaksi luokittuikin kyselyssä vaillejäämisen organisaatioon, joten arvioni joko menivät vähäisen kliinisen kokemuksen vuoksi pieleen, tai tässä kyselyversioissa yksilöitymisen skaalalla oli ”vuotoa” vaillejäämiseen päin. Alkuperäisen suomenkielisen PMQ:n raakapistemäärillä tutkijat olivat saaneet päinvastaisen tuloksen.

Kummallakin epäyhtenäisen luokituksen saaneista oli poikkeuksellisen korkea pistemäärä epävakauden skaalalla, joten todennäköisesti suurempi aineisto tasoittaisi tällaisia poikkeamia. Päätin kuitenkin laskea yksittäisten väittämien ja omien arvioideni väliset korrelaatiot luokittamieni vastaajien alhaisesta määrästä huolimatta, koska oletin voimakkaiden erojen näkyvän näinkin pienessä aineistossa.

Yksilöitymisen skaalasta poistettiin väittämä ”Ajattelen helposti, ettei minusta pidetä”, koska sen yhteys arvioituun vaillejäämisen organisaatioon oli kaksi kertaa voimakkaampi kuin omaan asteikkoonsa. Arvioni tutkittavien organisaatioista perusteella tehtiin myös toinen vaihdos: viimeisessä osioanalyysivaiheessa pudotetuista paras väittämä, ”Toisten huomioon ottaminen on minulle yleensä tärkeämpää, kuin tarpeiden tyydyttäminen” nostettiin takaisin lopulliseen skaalaan.

Lopuksi skaalat rajattiin 22 väittämään arvioideni perusteella. Alkuperäisen PMQ:n väittämistä ulkopuolelle jäivät väittämät ”Ajattelen, että yksinolo on tavallinen tapa elää” (DE) ja ”Kiintyessäni toiseen ihmiseen en saa tuntoa, että minua arvostellaan” (ED). Tämä paransi osumatarkkuutta

vaillejäämisen ja yksilöitymisen välillä, mutta vastaajista kolme sai kaksoisluokituksen. Jäljelle jäävistä kymmenestä tulos vastasi 80%:sti arviota, enkä siksi rohjennut kokonaan poistaa väittämiä. Vaikka tällä perusteella poistettuja väittämiä ei käytetä seuraavassa kyselyn mittausominaisuuksien esittelyssä, ne säilytettiin kyselyn kakkosversion 21 lisäkysymyksen joukossa.

5. Kyselyn mittausominaisuudet

Vaillejäämisen ja pettymyksen piirteitä mittaavan asteikon keskiarvo oli muita kolmea selvästi matalampi (taulukko 1). Hajonnoissa ei ollut suurempaa eroa. Sosiaalista suotavuutta lukuun ottamatta kaikkien asteikkojen reliabiliteetti asetui optimaalisena pidetylle .70-.90 välille. Alle ja yli kolmekymppisten sekä miesten ja naisten välillä (taulukko 2) oli hienoisia eroja, mutta merkitseviä eroja oli vain nuorempien suurempi narsismipistemäärä ja naisten suurempi raivopistemäärä. Suuntaa-antavana voidaan pitää naisten suurempaa pistemäärää vaillejäämisen asteikolla, vaikka se jääkin 5% luottamusvälin ulkopuolelle.

Taulukko 1: Asteikkojen tunnusluvut

	Keskiarvo	Keskihajonta	Reliabiliteetti 1
Vaillejäämisen ja pettymyksen piirteet	7.5	4.8	.86
Turvallisuuden ja turvattomuuden piirteet	12.0	4.0	.72
Yksilöitymisen ja itsetunnon piirteet	12.0	4.2	.77
Hallinnan ja kontrollin piirteet	11.1	4.1	.74
Epävakaat piirteet	6.7	3.7	.73
Narsistiset piirteet	8.7	3.8	.73
Sosiaalinen suotavuus	3.7	2.3	.63
Raivo	3.6	2.8	.78

¹ KR-20

Taulukko 2: Ikä ja sukupuoli

	Ikä			Sukupuoli		
	<30v N=20	>30v N=20	T-testi	Nainen	Mies	T-testi
Vailejäämisen organisaatio	8,1	6,9	0,42	8,4	6,1	0,15
Turvallisuuden organisaatio	12,2	11,8	0,76	12,0	11,9	0,93
Yksilöitymisen organisaatio	12,7	11,3	0,28	12,6	11,1	0,27
Hallinnan organisaatio	10,8	11,4	0,65	11,0	11,2	0,87
Narsistiset piirteet	10,2	7,3	0,02*	8,5	9,1	0,60
Epävakaat piirteet	7,6	6,2	0,22	6,3	7,8	0,23
Sosiaalinen suotavuus	3,4	3,9	0,49	3,9	3,3	0,37
Raivo	3,8	3,5	0,70	4,5	2,4	0,02*

* p < 0,05

Staniinipistemäärien perusteella 68% vastaajista voitiin luokitaa yhteen organisaatioon. Kaksoisluokituksen sai 27%, ja kolmoisluokituksen 5%. Koska staniinijakauma on epäedullinen vinoille jakaumille, vailejäämisen asteikkoa voitiin suosia matalan (1-3) tai korkean (8-9) arvon kaksoisluokituksissa. Muuten käytettiin korkeinta pistemäärää. Tällä tavoin saatiin luokitettua 88% vastaajista. Näistä kahdesta luokittelumenetelmästä jälkimmäinen oli ansiokkaampi: se erotteli vailejäämisen organisaatiota selvästi paremmin, muttei merkittävästi lisää tai heikentänyt muiden asteikkojen erottelukykä (taulukko 3). Tällä tavalla saatu kyselytuloksen yhtenevyys oman arvioni kanssa oli 87% (N=14, Kappa .70, p>0.0001) ja pelkkään staniiniin perustuvan yhteneväisyys 80% (N=10, Kappa .71, p>0.001).

Taulukko 3. Keskiarvot: kyselytulos kaksoisluokituksilla ja ilman.

Kyselytulos	Kyselyn perusteella tehty luokitus, ilman kaksoisluokituksia				Kyselyn perusteella tehty luokitus, kaksoisluokituksissa korkein arvo			
	Vaile N=8	Turva N=7	Yksilö N=5	Hallin N=7	Vaile N=10	Turva N=7	Yksilö N=10	Hallin N=8
Vailejääminen	7,4	6,7	5,6	4,5	11,3	6,7	6,7	5,0
Turvallisuus	11,0	15,6	12,6	12,1	10,4	15,6	12,0	11,6
Yksilöityminen	12,2	9,9	17,0	9,9	11,9	9,9	15,3	9,9
Hallinta	11,9	10,6	9,8	14,4	8,3	10,6	10,2	14,1

Hallinnan ja vailejäämisen asteikot poislukien kaikki merkitysorganisaatiopiirteitä mittaavat asteikot olivat toisiinsa merkitsevästi yhteydessä (taulukko 4). Korrelaatioiden perusteella yksilöitymisen asteikon erottelukykä oli heikoin, turvallisuuden asteikon voimakkain.

Taulukko 4: Asteikkojen väliset järjestyskorrelaatiot

	Turval- lisuus	Yksilöi- tyminen	Hallinta	Narsis- mi	Epäva- kaus	Suota- vuus	Raivo
Vaikeajämisen organisaatio	.40*	.50**	.28	.43**	.17	-.13	.51**
Turvallisuuden organisaatio		.37*	.51**	.45**	.08	-.05	.15
Yksilöitymisen organisaatio			.45**	.40*	.43**	.07	.43**
Hallinnan organisaatio				.17	-.08	.18	-.07
Narsistiset piirteet					.70**	-.42**	.38*
Epävakaat piirteet						-.32*	.44**
Sosiaalinen suotavuus							-.11

* p<0,05 **p>0,01

Hallinnan asteikkoa lukuun ottamatta kaikki organisaatioasteikot olivat yhteydessä narsismiin. Muut merkittävät yhteydet olivat epävakauden asteikon yhteys narsismin, yksilöitymisen ja raivon asteikkoihin, sekä raivoasteikon yhteys vaikeajämisen ja yksilöitymisen asteikkoihin. Kaiken kaikkiaan korrelaatiotasot olivat, epävakauden ja narsismin välistä lukuun ottamatta, merkitseviä mutta vaatimattomia.

6. Pohdinta

Kyselyn pilottitutkimuksen tärkein tavoite saavutettiin, eli pystyttiin muodostamaan neljä merkitysorganisaatioille tyypillisiä piirteitä kuvaavaa, tiivistä asteikkoa.

Asteikot olivat suurimmaksi osaksi yhteydessä toisiinsa, joten lisää tutkimusta tarvitaan vain tietyille organisaatiolle ominaisten piirteiden löytämiseksi. Jonkinasteista mittausvirhettä ei tosin kognitiivis-konstruktiiivisen teorian perusteella voida välttää, varsinkaan yksilöitymisen organisaatiolle ominaisia piirteitä mittaavaa asteikkoa luodessa: kun minä on häilyvä, ei epälooginen vastaamistyyli ole yllätys. Tässä pilottitutkimuksessa heikoin erottelukyky olikin nimenomaan yksilöitymisen asteikolla.

Yksilöitymisen ja itsetunnon organisaation mukaan toimivien vastaustyylin aiheuttaman mittausvirheen lisäksi eri merkitysorganisaatioilla on kognitiivis-konstruktiiivisessä teoriassakin päällekkäisiä piirteitä. Esimerkiksi vaikeajämisen organisaatiolla on turvallisuuden organisaation kanssa yhteistä pelko siitä, ettei saakaan läheisiltään turvaa, yksilöitymisen organisaation kanssa arvottomuuden ja häpeän tunteet ja hallinnan organisaation kanssa korostunut vastuullisuus. Samoin turvallisuuden organisaatiolla on yksilöitymisen kanssa yhteistä ruumiskeskeisyys ja hallinnan

organisaation kanssa järkikeskeisyys, kun taas yksilöitymisen ja hallinnan organisaatioita yhdistää motorinen toiminta ahdistuksen säätelykeinona. Esimerkkejä olisi useampiakin, minkä lisäksi Guidanon (1987) mukaan yksilöillä usein ilmenee muiden organisaatioiden edustajilta opittuja toimintatapoja, vaikka pohjimmiltaan jatkuvuuden ja koherenssin tunteen voi säilyttää vain yhden organisaation kautta. Kyselyä rakennettaessa on siis hyväksyttävä, ettei kaksoisluokituksista todennäköisesti koskaan päästä kokonaan eroon.

Vastaajille antamani kyselypalautteen perusteella kyselyn face- eli ilmivaliditeetti on hyvä. Myös rakennevaliditeetti vaikuttaa hyvältä, sillä alkuperäisen kyselyn luoja Angelo Picardin mukaan uudet kysymykset sopivat hyvin organisaatioiden teoriaan, eikä sekä alkuperäiset, että uudet kysymykset tarkastaneella Juhani Tiuraniemellä ollut niistä huomauttamista.

Kriteerivaliditeetin kannalta erityisen mielenkiintoista oli merkitsevä yhteys yksilöitymisen organisaation piirteitä mittaavan asteikon ja epävakauden asteikon välillä. Tulos sopii teoriaan, sillä identiteetin häilyvyys on yhteistä epävakaaalle persoonallisuudelle ja yksilöitymisen organisaatiolle. Yksilöitymisen asteikon merkitsevä yhteys raivoasteikkoon oli teoreettisesti vähemmän selvä. Se mahdollisesti selittyy vaillejäämisen organisaation kanssa päällekkäisellä vähättelyn tai arvostelun pelolla; se, että olettaa muiden ajattelevan itsestä pahaa, on omiaan herättämään vihaa.

Teoreettisesti odotettua oli myös vaillejäämisen organisaation merkitsevä yhteys raivoasteikkoon ja narsismiin. Samoin turvallisuuden organisaation yhteys narsismiasteikkoon oli odotettua taipumuksen nähdä ympäristön pahantahtoisena tai vaarallisena vuoksi. Odotin hallinnan organisaatiota mittaavan asteikon olevan merkitsevästi negatiivisessa yhteydessä raivoasteikkoon tunteiden tunnistamisen ja hyväksymisen vaikeuden vuoksi, mutta tämä ei aineistossa toteutunut. Mahdollinen selitys tälle on, että hallinnan organisaatiosta käsin maailmaa jäsentävä pystynee periaatteelliseen, ”oikeutettuun” raivoon. Huomionarvoista on myös, että vaikka yhteys ei asteikkotasolla toteutunut, oli hallinnan organisaatioon luokittuneiden raivopistemäärä alle puolet muihin organisaatioon luokittuneiden pistemäärästä.

Nämä validiteettiin liittyvät tarkastelut ovat vasta alustavia, ja perustuvat niin pieneen otokseen että niitä voi pitää vain suuntaa-antavina.. Pilottitutkimuksen tulokset ovat silti rohkaisevia: kysely on erittäin reliaabeli, ja koska sen perusteella voidaan luokitella 88% vastaajista, ja tulokset vastaavat 87%:sti sokkoarviointia. PMQ-D:n erottelukyky on vähintäänkin kohtuullinen, mutta varsinainen validiteetin arviointi on vasta edessä.

Validiteettia on tarkoitus arvioida keväällä 2007 käynnistyvässä tutkimuksessa, jossa terapeutit arvioivat hoidon lopuksi, miten hyvin eri merkitysorganisaatiot sopivat asiakkaan tapaan jäsentää

maailmaa. Asiakas täyttää kyselyn hoidon alussa ja lopussa, ja lisäksi arvioi, missä määrin lyhyet kuvaukset eri merkitysorganisaatioista sopivat minäkuvaan. Tutkimuksessa kerätään tietoa myös terapeuttisesta allianssista, asiakkaan kiintymyssuhderakenteesta, Youngin skeemamoodeista sekä masennus- ja ahdistusoireista.

Lähteet

- Alho, I., Ruuska, P. & Toskala, A. 2003. Työuupumus merkitysorganisaatioiden näkökulmasta. *Psykologia* 6/2003, s. 416-425.
- Del Boca, F.K. & Noll, J.A. 2000. Truth or consequences: the validity of self-report data in health services research on addictions. *Addiction* 2000;95 (suppl 3), 347-60
- Cronbach, L.J. 1951. Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika* 16, 297-397
- Guidano, V.F. 1987. *Complexity of the self*. New York: Guilford
- Guidano V.F. 1991. *The self in process. Toward a post-rationalist cognitive therapy*. New York: Guilford
- Guidano, V.F., & Liotti, G. 1983. *Cognitive Processes and Emotional Disorders*. New York: Guilford
- Holi, M. 2003. *Assessment of psychiatric symptoms using SCL-90*. Helsingin yliopisto. Väitöskirja.
- Kuder, G.F., & Richardson, M.W. 1937. The theory of the estimation of test reliability. *Psychometrika* 2, 151-160.
- Liotti G. 2002. The inner schema of borderline states and its correction during psychotherapy: A cognitive-evolutionary approach. *Journal of Cognitive Psychotherapy: International quarterly* 3, 349–366.

- Niitamo, P. 1997. Personality Research Form – PRF. Käsikirja. Psykologien kustannus.
- Nummenmaa, T., Konttinen, R., & Leskinen, E. 1997. Tutkimusaineiston analyysi. Porvoo: WSOY
- Picardi, A. 2006. Henkilökohtaiset keskustelut.
- Picardi, A. 2003a. First Steps in the Assessment of Cognitive-Emotional Organisation within the Framework on Guidano's Model of the Self. *Psychotherapy and Psychosomatics* Vol. 72, 363-365.
- Picardi, A. 2003b. Letter to the Editor. *Rivista di Psichiatria* 2003, 38, 1. Luettavissa: <http://www.rivistadipsichiatria.it>
- Picardi, A. & Mannino, G. 2000. Construction of a self-rating questionnaire to assess personal meaning organisation: preliminary report. Paper presented at International Congress on Constructivism in Psychotherapy, 19.-23.9.2000, Geneva, Italy.
- Pärssinen, L., & Rantanen, E. 2005. Merkitysorganisaatiot todennettuina PMQ-kyselyn ja kirjoitettujen itseanalyysien avulla: menetelmien vastaavuuden vertailu. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu – tutkielma
- Reynolds, W.M. 1982. Development of reliable and valid short forms of the Marlowe-Crowe social desirability scale. *Journal of Clinical Psychology*, 38, 119-125.
- Tiuraniemi, J. 2001. Kognitiivinen psykoterapia. Teoksessa Tikka, J. & Tiuraniemi, J.: *Psykoterapian sovelluksia*. Turku: ProMente. Luettavissa: <http://www.promente.fi/Kogn.htm>
- Toskala, A. 2006. Henkilökohtainen keskustelu 26.9.2006.
- Toskala, A. 1996. Psykoterapeuttinen muutos: konstruktivistinen näkökulma. Teoksessa Toskala, A. & Wahlström, J. (toim.) *Psykoterapian prosessit – tutkimukselliset konstruktiot*. Helsinki: Suomen psykologinen seura.
- Toskala, A., & Hartikainen, K. 2005. *Minuuden rakentuminen: Psykkinen kehitys ja kognitiivis-konstruktiiivinen psykoterapia*. Jyväskylän koulutuskeskus Oy. Otava: Keuruu 2005.